

Spomenuto pismo koje je Kopinič na početku jula poslao Titu, navevši da u CK KPH »vjerojatno sjede izdajnici«, te da Tito treba da »smjesta« dođe u Zagreb, bilo je jasan znak da on pojačava svoju akciju protiv rukovodstva KP Hrvatske. Pritisak na rukovodstvo KPH, koji je posebno došao do izraza u »ultimativnom« pismu i različitim sumnjičenjima i optuživanjima pojedinih partijskih rukovodilaca, prije svega Končara i Papa, Kopinič je težio pojačati upoznavanjem svojih pretpostavljenih, tj. rukovodstva Kominterne s tim kvalifikacijama. Također je istodobno nastojao Tita obavijestiti i uvjeriti u istinitost svojih optužaba. Očito je težio tome da njegova samoinicijativna akcija dobije podršku s kompetentnog mjesta.

Pod dojmom navedene kvalifikacije ljudi iz rukovodstva KP Hrvatske, Kopinič je nastavio izražavati još veća sumnjičenja. To je došlo do izraza već u povodu Staljinova govora na radiju 3. jula, koji, prema Kopiniču, nije naišao na odjek u rukovodstvu KPH. »Taj direktivni govor, koji važi za sve partije i partije cijelog svijeta«, kako je to Kopinič ocijenio u svom kasnijem pismu Titu, »za rukovodstvo ovdje nije značio ništa.«¹ Istina je, međutim, suprotna. Neosnovana je Kopiničeva tvrdnja da su mu članovi rukovodstva KPH kasnije izjavili »da taj govor nisu niti pročitali u cjelini, a kamo li da ga populariziraju među masama i da ga provedu u život«. Staljinov je govor, naime, u nešto skraćenoj verziji, što je, dakako, ovisilo i o tehničkim mogućnostima njegova primanja s moskovskog radija, bio ubrzo objavljen u »Vjesniku radnog naroda« i raspačan među komunistima i antifašistima.² Dakako, Staljinov govor privukao je pažnju prije svega kao poticaj i direktiva za poduzimanje daljnjih akcija.³ U istom broju u kojemu je objavio Staljinov govor »Vjesnik radnog naroda« je pisao: »Domovina radnika i seljaka, SSSR, ima dvije moćne armije: jedno je nepobjediva Crvena armija, a drugo je armija, koja se formira u svim kapitalističkim zemljama pod zastavom borbenog saveza radnika i seljaka.

Ove se dvije armije slijevaju u moćnu udarnu i revolucionarnu snagu, kojoj se više nikakva sila ne može uspješno suprotstaviti.

¹ Dokument br. 29.

² Dokument br. 12.

³ Među dokumentima objavljujemo i Staljinov govor u cijelosti, kako bi se mogla praviti usporedba s prijevodom u »Vjesniku radnog naroda« (dokument br. 11).

Smrtni strah je zahvatio i plaćene vlastodršce u Hrvatskoj, frankovačku gospodu na čelu s bezglavnikom Pavelićem. Zlo se piše njihovim naredbodavcima Hitleru i Mussoliniju - zlo se piše i njima samima. Narodnom sudu oni ne će izbjeći. Moćna armija revolucionarnih narodnih masa pod zastavom saveza radnika i seljaka formira se sve zbijenije i u Hrvatskoj. Ni masovni teror Pavelićeve bande i Gestapoa (njem. tajne policije), ni strijeljanja radničkih i narodnih boraca, ni zatvori i koncentracioni logori ne mogu zaustaviti snažnu bujicu opće narodne borbe protiv fašističkih zlotvora i njihovih slugu. Pomoći za strane i domaće narodne tlačitelje nema više ni od kuda. Svi pravi narodni elementi, radnici, seljaci, radna inteligencija i poštteni građani, svaki u svom djelokrugu, organiziraju već smišljeni otpor, koji će se preko noći pretvoriti u opću navalu protiv omraženih vlastodržaca.«⁴

Istodobno, Kopinič upoznaje rukovodstvo Kominterne sa svojim kvalifikacijama rukovodstva KPH. U spomenutom izvještaju Titu on taj svoj korak objašnjava ovim riječima: »Pošto od Tebe nisam primio već od 15. ili 10. juna ništa, a vidio sam da se ovdje linija djede ne ostvaruje, smatrao sam svojom dužnošću da I. saopštim djedi i II, da pošto poto dobijem vezu sa Tobom.«⁵

Sto je Kopinič javio rukovodstvu Kominterne?

On je, kako kaže, javio »približno slijedeće: Rukovodstvo ovdje ne razvija inicijativu masa, već breza. Oni su protiv kidanja telefonsko-telegrafskih veza i rušenja radio-stanice. Usprkos velikog broja transporta na željeznici, nije poduzeto ništa. Premda mnogo bjegunaca u šumama, partizanskih odreda nema. 'Stari' u Srbiji.«⁶

Kako se vidi, Kopinič je ponovio svoje optužbe protiv rukovodstva KPH, tj. odlučio je i Kominternu upoznati s njima.

Prema Kopiničevim riječima, on je iz Moskve dobio ovakav odgovor: »Pozicija rukovodstva Hrvatske jeste kukavička i izdajnička. Oslobođenje naroda Jugoslavije tijesno je povezano sa uništenjem Njemačke po Sovjetskom Savezu. Jedinstveni front jugoslovenskih naroda protiv fašističkih porobljivača mora se podudarati sa partizanskom djelatnošću u zaleđu neprijatelja. Svako kolebanje i odugovlačenje jest izdaja. Upoznajte narodne mase sa govorom Staljina.«⁷

Kopiniču je bilo stalo da Tita što prije obavijesti o poduzetom koraku. Ovaj put nastojao je Titu osobno poslati kurira, tj. povjerljivu osobu. Zbog toga je odlučio da u Beograd pošalje Maleševića. Malešević je odmah krenuo u Beograd.⁸

⁴ Dokument br. 9.

⁵ Dokument br. 29.

⁶ Dokument br. 29. Kopinič navodi različite datume svoga prvog dodira s Izvršnim komitetom Kominterne u vezi s optužbama protiv CK KPH. U zapisničkoj bilješci istražne komisije CK KPJ navodi se da je Kopinič oko 1. jula javio u Moskvu »da se ovde ništa ne radi i da se po mome mišljenju koči akcija masa« (dokument br. 24). Kopinič u kasnijem pismu Titu navodi da je spomenuti dodir uspostavljen 3. ili 4. jula (dokument br. 29).

⁷ Dokument br. 29. Ako se u odgovoru Izvršnog komiteta Kominterne navodi Staljinov govor, onda se, zasigurno, taj odgovor može datirati najranije sa 4. julom. To, međutim, ne znači da Kopinič nije mogao i prije upoznati Moskvu sa svojim optužbama protiv CK KPH, tj. već oko 1. jula, kako navodi (usp. bilj. 6), a da je odgovor uslijedio tek nekoliko dana kasnije.

⁸ Malešević je, po svoj prilici, otišao u Beograd na početku jula. Pap u svojoj izjavi navodi da je Maleševića tražio u njegovu stanu kako bi povezao Martinija s Kopiničem, te da je

Riječ je, dakle, o Kopiničevu poduzimanju daljnjeg koraka u vezi s optužujućim pismom koje je Titu poslao preko Papa, tj. redovite partijske veze. Kopinič u tom trenutku još nije znao da je Pap upoznat sa sadržajem toga pisma. Htio je, svakako, ovaj put Tita obavijestiti i o tome da je kontaktirao s rukovodstvom Kominterne u vezi s kvalifikacijom CK KPH.

Malešević je predao Titu novo Kopiničevo pismo.⁹ U tom pismu on obavještava Tita o svojim optužbama protiv rukovodstva KPH, tvrdeći da u Zagrebu njegovi, tj. Titovi »prijatelji sabotiraju svaki rad«. Navodi da se ne izvode nikakve oružane akcije i čak da se rukovodstvo KPH protivi izvođenju nekih akcija. Kao dokaz da rukovodstvo KPH sabotira Kopinič iznosi primjer izdavanja letka u povodu 22. juna, koji se, prema njegovu mišljenju, pojavio kasno, tek »treći dan«. Kopinič informira Tita da je o takvoj »raboti« rukovodstva KPH obavijestio rukovodstvo Kominterne, »jer se nisu pokrenuli« ni poslije »jasnog pisma«, tj. citirane direktive Kominterne od 1. jula. Odgovornost za takvo »sabotersko« držanje rukovodstva KPH Kopinič prebacuje i na Tita, te naglašava da su u rukovodstvu Kominterne »jako nezadovoljni sa vama jer niste ništa, ama baš ništa poduzeli da pomognete«.¹⁰

Nakon Kominternine direktive i kvalifikacije rukovodstva KP Hrvatske, Kopiniča je obuzelo pravo panično raspoloženje. On je' čekao povratak Maleševića, tj. Titovu poruku i odgovor, ali, kako sam konstatira, Malešević se »vratio mnogo kasnije nego što smo mislili«¹¹. Malešević je, vjerojatno, imao nekih smetnji na putovanju pa se vratio u Zagreb oko 9. ili 10. jula. Donio je Kopiniču Titovo pismo i kratke izvještaje koje je on trebao poslati Kominterni.¹² Tito je u pismu svoje gledište o Kopiničevoj akciji izrazio ovim riječima: »Sa tvojim načinom kako si ti postavio Hrvatima u pismu ja se ne slažem, jer se ne mogu okrivljavati čitave familije (KP, op. I. J.). Ko je kriv tamošnjem natezanju mi ćemo ispitati i preduzeti oštre mjere. Nemoj se više ti kačiti sa ljudima. Ako nešto opaziš, onda javi meni. Ja sam dao oštre naloge za Hrvate i svaki onaj koji će to sabotirati, biće strijeljan.«¹³

Kako se vidi, Tito je u svom odgovoru osudio najprije Kopiničev postupak slanja onog »ultimativnog« pisma, i zatim mu poručio da se ne smije osobno miješati u posao koji ne pripada u njegovu nadležnost.

Kopinič je, međutim, nastavio svoju akciju zaoštavanja odnosa prema rukovodstvu KP Hrvatske. To pokazuje činjenica što on nije imao strpljenja

naknadno »saznao da je oputovao u Beograd«. U vezi s tim on spominje da je to moglo biti u ponedjeljak ili utorak, tj. 30. juna ili 1. jula (dokument br. 27). Maleševićeva sestra navodi u sjećanjima da je njezin brat »iz Zagreba doputovao u Beograd potkraj juna 1941« (Dara Malešević, *Papiriće sam uštila u ovratnik*, »Vjesnik - 7 dana«, 16. I 1982).

⁹ Ako je u Beograd krenuo na samom početku jula, Malešević je, osim Kopiničeva pisma, mogao Titu predati i Kopiničevu prvu dojavu Kominterni, ali ne i odgovor, koji je stigao nešto kasnije. Može se, također, tek pretpostaviti da je Malešević Titu predao i »ultimativno« pismo.

¹⁰ Dokument br. 8.

¹¹ Dokument br. 29. Prema sjećanju Maleševićeve sestre, on se nakon sastanka s Titom (u kavani »Zanatski dom«) oprostio od oca i sestre 4. jula navečer i, po svoj prilici, oputovao u Zagreb iste večeri ili sutradan. Ona se još sjeća da je bratu »u ovratnik trenčkota ušivala neke papiriće. Bili su to ispisani papirići od cigaret-papira« (kao u bilj. 8). Prema Kopiničevu podatku, Malešević se vratio u Zagreb 9. jula navečer (Vjenceslav Čenčić, n. dj., sv. I, str. 227).

¹² Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, tom 7, str. 50.

¹³ Dokument br. 13.

pričekati Titov odgovor. On je, naime, u međuvremenu poduzeo novu akciju. Nije, dakako, ni o čemu obavijestio rukovodstvo KP Hrvatske. Kopinič, zapravo, više i nije održavao dodir s rukovodstvom KP Hrvatske, među ostalim i zato što je, kako sam priznaje, izražavao nepovjerenje i teške sumnje u Končara i Papa.¹⁴ Unatoč tome, Kopinič nastavak svoje akcije objašnjava uvjerenjem »da se nije napravilo ništa u pravcu ispunjenja linije djede, već nasuprot, da se sumnja u moju vezu sa djedom i u direktive stigle od njega, a da neprijatelj neprestano transportira trupe (. . .)«. ¹⁵ Kopinič se, dakle, u pismu Titu nastojao opravdati zašto je toliko pojačavao i požurivao svoj pritisak na rukovodstvo KP Hrvatske. Njegovo panično raspoloženje i odbojnost prema rukovodstvu KP Hrvatske dosežu vrhunac, pa poduzima krajnji korak najneposrednije intervencije u njegov rad. Kopinič je, naime, po svoj prilici 8. jula, poslao Kominterni ovu vijest, tj. radiogram:

»Vaše direktive rukovodstvo ovdje ne priznaje ni na djelu, ni na riječima. Ima provala. Imam veze sa nižim organizacijama. Molim dozvolu da pomognem načiniti red. Veze sa 'Starim' nemam.«¹⁶

Iz Kominterne je, kako kaže Kopinič, 9. jula stigao ovaj odgovor:

»Poručujemo vam sastavit novi centar, koji će provesti u život liniju koju smo dali. Prekinuti svaku vezu sa izdajničkim rukovodstvom. Odmah osigurajte sebe i aparat od izdaje. Sta radi 'Stari'? Javite o partizanskom pokretu u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini.«¹⁷

Nakon Maleševićeva povratka, Kopinič je smatrao da sada ima vezu s Titom i o tome javio Kominterni, prenijevši i Titove radiograme o razvoju oslobodilačke borbe i oružanom ustanku od 22. juna dalje. On izražava nadu »da će se stvar ovdje urediti«, jer je Tito »stavio pitanje oštro«. ¹⁸

Kopinič, međutim, nije poslušao Tita, tj. njegove smjernice da se ne miješa u stvari izvan svoje kompetencije. Naprotiv, on je krenuo u konkretnu akciju, tj. u ostvarivanje svoje želje da »načini red«, za što je dobio privolu Kominterne. Bilo je to povezivanje s »nižim organizacijama«, kako navodi, jer s njima ima vezu. Riječ je, zapravo, samo o vezi s Mjesnim komitetom KPH za Zagreb, odnosno s njegovim sekretarom Antunom Robom, s kojim je došao u dodir 5. ili 6. jula. Kopiničeva akcija mimo i protiv CK KPH ulazila je u finalnu etapu.¹⁹

¹⁴ Dokument br. 29.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Cenčić navodi naknadnu Kopiničevu izjavu da je on 9. jula »izvanredno, poslije podne, poslao telegram Kominterni, u kome je naveo da on 'nije nadležan da smjenjuje rukovodstvo KPH, da je za to nadležan samo Valter' i da su oni 'prethodnu njegovu depešu pogrešno shvatili'. Po Kopiničevoj izjavi, original ove depeše nalazi se u Moskvi« (Vjenceslav Cenčić, n. dj., sv. I, str. 227). Bez obzira na to koliko je istinita, takvoj Kopiničevoj tvrdnji, međutim, nije potreban komentar, jer ju je on sâm demantirao svojim dijametralno suprotnim ponašanjem.